

MAZOWIECKIE
CENTRUM
POLITYKI
SPOŁECZNEJ

KOORDYNACJA
EKONOMII SPOŁECZNEJ
na Mazowszu

EKONOMIA SPOŁECZNA – OD IDEI DO PRAKTYKI

MAZOWIECKIE CENTRUM POLITYKI SPOŁECZNEJ,
WARSZAWA, 2019

SPÓJNA
INTEGRACJA
REGIONALNA
EKONOMII
SPOŁECZNEJ

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

1. Ekonomia społeczna – od idei do praktyki
2. Po co nam ekonomia społeczna w gminie, w powiecie?
O podwójnych i dwustronnych korzyściach
3. Rola Rzecznika Ekonomii Społecznej
4. Propozycja współpracy z MCPS / SIREs
oraz oferta wsparcia

SKĄD SIĘ WZIĘŁA EKONOMIA SPOŁECZNA?

3

RODZIME TRADYCJE!

WIEŚ LISKÓW K/KALISZA, XIX/XX WIEK

- Na sto lichych chałup jedna tylko była murowana, kryta słomą, reszta drewniana, walące się strzechy, bez płotów, a już najgorszą chałup była jednoklasowa szkoła powszechna na całą gminę; droga wybita, pełna kałuż, błoto, (...) nawet na cmentarz idąc ludzie z trudem buty wyciągali (...)
zaniedbana i fatalnie prowadzona gospodarka dworska w całej parafii (...)
ziemia spaprana dawała chude plony (...).
- Jedyłą deską ratunku dla ludzi była wędrówka na „saksy”, czyli do Prus na roboty (...)
- Lisków miał już „sławę”, bo np. jeżeli tylko to było możliwe, to go w podróży omijali lub też przejeżdżając siadali na bryce tak, by i z przodu i z tyłu widzieli czy kto pakunku nie ściągnie. A jeśli co w sąsiedztwie zginęło, to mawiano: <Widać, że tędy liskowiak przechodził>”.

Ks. Wacław Bliziński: Wspomnienia z mego życia i pracy, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Kalisz 2003

MOBILIZACJA MIESZKAŃCÓW

– CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE

- ✓ **Osobowość**, autorytet , wizjoner, przedsiębiorca, lider lokalny: ksiądz Wacław Bliziński, nowy proboszcz w Liskowie (1900)
- ✓ **Misja**: odnowa społeczności lokalnej: *wspólnoty* zebranej wokół wspólnych *wartości* i wspólnych *korzyści*, powiązanej wspólnymi sprawami i interesami: rozwój przedsiębiorczości i rozwój lokalny: społeczno-gospodarczy
- ✓ **Zaangażowanie mieszkańców**:
  - w budowanie sieci relacji nieformalnych:
    - zaangażowanie mieszkańców i więzi społeczne,
  - w budowanie złożonych organizacji społeczno-gospodarczych:
    - spółdzielnie: Spółka Rolniczo-Handlowa „Gospodarz” (1902); inne: sklep spożywczy, rzeźnia spółdzielcza, piekarnia, młyn parowy, mleczarnia, spółka budowlana, cegielnia, betoniarnia;
    - stowarzyszenia: np.: Koło Włościanek, Koło Gospodyń Wiejskich
    - organizacje samopomocowe, np. „Wzajemne Ubezpieczenie zboża i słomy na wypadek ognia” (1902),
    - organizacje finansowe, np. Kasa Dobrego Kredytu (1905), Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa

LOKALNY ROZWÓJ

SPOŁECZNO-GOSPODARCZY

EDUKACJA: wskaźnik analfabetyzmu z 87% (1900) do 27% (1914)

- 7 ochronek, tj. nielegalnych szkółek; język polski, rachunki, śpiew
- Kółko Rolnicze (1906), kursy: m. in. stosowanie nawozów, obsługa maszyn
- Szkoła Rolnicza (1913)
- Szkoła Rzemieśniczo – Przemysłowa (1921)

HIGIENA, OCHRONA ZDROWIA, OPIEKA SPOŁECZNA:

- łaźnia i pralnia (1910);
- Ognisko Towarzystwa Gniazd Sierocych (1911)
- dom opieki dla kalek i starców (1913)
- sierociniec ze szpitalem dla podopiecznych (192)
- ośrodek zdrowia i opieka położnicza (1933)

KULTURA:

- chór i orkiestra przy parafii
- Dom Ludowy (1906-07): teatr amatorski, chór, sala gimnastyczna
- lokalne czasopismo *Liskowianin* (1926)
- 50 odbiorników radiowych (1938)

MIESZKALNICTWO: murowane domy z dachówkami

INFRASTRUKTURA: drogi, kanalizacja, elektryfikacja

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ/ EKONOMIA SPOŁECZNIE ZAKORZENIONA

ZAKORZENIANIE podmiotów ekonomii społecznej w społeczności lokalnej to tworzenie powiązań pomiędzy nimi a mieszkańcami, władzami samorządowymi, instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi, dzięki którym są one sobie nawzajem potrzebne i pomocne.

KAPITAŁ LUDZKI +

KAPITAŁ SPOŁECZNY

długotrwale bezrobotni

społeczność lokalna

- szkolenia zawodowe i reintegracja społeczna
- przedsiębiorstwa społeczne:
nowe miejsca pracy (spółdzielnia socjalna, spółka z o.o., działalność gospodarcza stowarzyszenia)

- zaufanie, współpraca, sieci społeczne

rozwój lokalny:
społeczno-gospodarczy

WARTOŚCI W EKONOMII SPOŁECZNEJ

8

WARTOŚCI EKONOMII SPOŁECZNEJ

- solidarność
- dobro wspólne / wspólnotowość
- godność człowieka
- praca
- zaufanie
- współpraca
- innowacyjność
- .....

CELE EKONOMII SPOŁECZNEJ I NARZĘDZIA REALIZACJI CELÓW ES

10

PRZEDSIĘBIORSTWO SPOŁECZNE WG. EMES – EUROPEJSKIEJ SIECI BADAWCZEJ

- Za przedsiębiorstwo społeczne uznaje się **działalność w celach społecznych**, której zyski w założeniu są reinwestowane w jej cele lub we wspólnotę, a nie w celu maksymalizacji zysku lub zwiększenia dochodu udziałowców czy też właścicieli.
- **Kryteria ekonomiczne:** prowadzenie działalności w sposób względnie ciągły, regularny, w oparciu o instrumenty ekonomiczne; niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych; ponoszenie ryzyka ekonomicznego; istnienie (choćby nielicznego) płatnego personelu.
- **Kryteria społeczne:** wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia; oddolny, obywatelski charakter inicjatywy; specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania; możliwie wspólnotowy charakter działania; ograniczona dystrybucja zysków. Ten zestaw kryteriów jest definicją idealnego przedsiębiorstwa społecznego. Od przedsięwzięć zaliczanych do tego sektora nie wymaga się zatem spełnienia wszystkich kryteriów, lecz większości z nich

EKONOMIA SPOŁECZNA

>> PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ SPOŁECZNA

PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ

- Podmioty reintegracyjne, zwykle prowadzone przez JST lub NGO, które:
  - nie są przedsiębiorstwem społecznym, ale
  - przygotowują osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (lub już wykluczone) do pracy w przedsiębiorstwie społecznym
  - są prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej
- Warsztaty Terapii Zajęciowej **WTZ**
- Kluby Integracji Społecznej **KIS**
- Centra Integracji Społecznej **CIS**
- Zakłady Aktywności Zawodowej **ZAZ**

PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE

- fundacja lub stowarzyszenie lub społeczne podmioty wyznaniowe (**organizacje pozarządowe**), które prowadzą działalność gospodarczą not for profit
- **spółdzielnie: spółdzielnia socjalna, spółdzielnia niewidomych, spółdzielnia inwalidów**
- **spółka kapitałowa not for profit** prowadzące działalność gospodarczą not for profit: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna

PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ A PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE

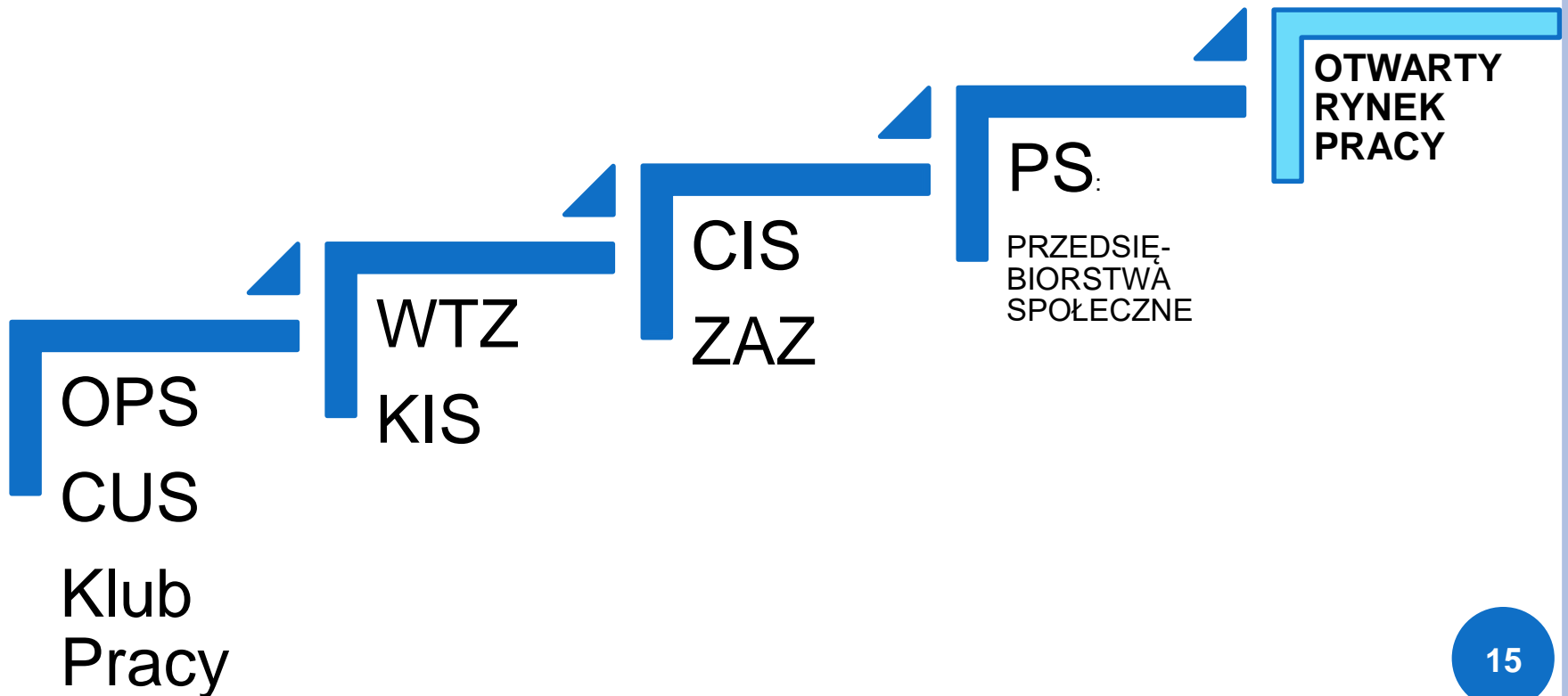
Podmioty ekonomii społecznej” to kategoria szersza, w której zawierają się przedsiębiorstwa społeczne. Każde przedsiębiorstwo społeczne jest podmiotem ekonomii społecznej, ale tylko niektóre podmioty ekonomii społecznej są przedsiębiorstwami społecznymi.

PODMIOTY ŚWIADCZĄCE USŁUGI REINTEGRACJI SPOŁECZNEJ I REINTEGRACJI ZAWODOWEJ:

- **WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ**
- **CENTRA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ**
- **KLUBY INTEGRACJI SPOŁECZNEJ**
- **ZAKŁADY AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ**
- **PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE, W TYM SPÓŁDZIELNIE
SOCJALNE**

ŚCIEŻKA REINTEGRACJI SPOŁECZNEJ I REINTEGRACJI ZAWODOWEJ

SYSTEM PODMIOTÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ

Caritas Siedlce <http://www.siedlce.caritas.pl/>

- W TZ <http://www.siedlce.caritas.pl/index.php/wtz-siedlce.html> (19:00)
  - CIS <http://cissiedlce.pl/> (CIS – 2:47)
  - ZAZ (10:20)
  - Centrum Pomocy Interdyscyplinarnej (13:00)
  - Środowiskowy Dom Samopomocy (15:40)
- <https://www.youtube.com/watch?v=2buWgP5CJnc&feature=youtu.be> (28:52)

Skala działania **CIS** w Siedlcach ciągu 10 lat:

- 661 osób rozpoczęło Indywidualny Program Zatrudnienia Socjalnego
- 294 osoby zakończyło IPZS
- 214 osób znalazło zatrudnienie, w tym 25 osób zatrudnienie wspierane Centrum Integracji Społecznej

W latach 2013–2015 w Programie:

- wzięło udział 257 uczestników, z czego zakończyło 138 osób;
- 126 z nich uzyskało zatrudnienie (tj. 91,30%) w tym, 17 osób skorzystało z zatrudnienia wspieranego
- 42 osoby zaprzestały realizacji programu z przyczyn obiektywnych,
- 77 kontynuowało, bądź kontynuuje program w kolejnym roku.

DWA RODZAJE SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH ZE WZGLĘDU NA PODMIOTY, KTÓRE JĄ ZAKŁADAJĄ

(ART. 4 I NASTĘPNE UST. O SPÓŁDZIELNIACH SOCJALNYCH Y 2006 R. (DZ. U. Z 2018, POZ. 1205))

1. Spółdzielnia socjalna osób **fizycznych**

o **Kto może założyć** spółdzielnię osób fizycznych?

Osoby wymienione art. 4 ust. 1 (pkt 1-4)

1) osoby bezrobotne,

2) osoby, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym [absolwenci CIS lub KIS,

3) osoby niepełnosprawne,

4) osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia

oraz (5) inne osoby niż wskazane w ust. 1, o ile liczba tych osób nie stanowi więcej niż 50 % ogólnej liczby założycieli;

o **liczba członków**

min. 3 – 50 wyjątek: jeśli powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych, może liczyć więcej niż pięćdziesięciu członków

2. Spółdzielnia socjalna osób **prawnych**

o **Kto może założyć** spółdzielnię osób fizycznych?

1. organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, czyli np. stowarzyszenie, fundacja

2. kościelne osoby prawne, np. parafia, jednostki Caritasu,

3. jednostki samorządu terytorialnego: gmina, powiat, województwo).

o **Liczba członków**

Min. 2 podmioty

o Obowiązek zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1 w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do KRS

o 2. Po 12 miesiącach nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej, mają prawo do uzyskania członkostwa w spółdzielni socjalnej.

SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA

- Cel działalności Spn.s - **społeczny** (tak jak w organizacjach pozarządowych), a **zysk** pełni funkcję służebną – **to tylko środek do realizacji celów społecznych**, czyli odwrotnie niż w przedsiębiorstwie komercyjnym, gdzie maksymalizacja zysku jest celem nadrzędnym
- Dwa podstawowe rodzaje celów społecznych w spółdzielni socjalnej (PS)
  1. **zatrudnienie** i reintegracja społeczno-zawodowa osób wykluczonych przez pracę: tworzenie miejsc pracy dla ludzi (re)integrowanych, którzy nadal doświadczają wykluczenia i dobi
  2. **usługi społeczne** dostarczane przez spółdzielnię socjalną – usługi społeczne, na które jest rośnie zapotrzebowanie (popyt) wśród mieszkańców i którego to zapotrzebowania nie są w stanie zaspokoić instytucje publiczne i komercyjne (za małą podaż usług), przede wszystkim usługi opiekuńcze na rzecz osób zależnych, np. starszych, niepełnosprawnych, dzieci do lat 3, etc.
- **Spółdzielnia socjalna OPOKA w Kluczach**
<https://www.youtube.com/watch?v=BQyQfPIhol4>

PODWÓJNE I OBUSTRONNE KORZYŚCI W EKONOMII SPOŁECZNEJ

KORZYŚCI SPOŁECZNE (1)

a) Dotyczące bezpośrednich uczestników/pracowników PES

- Wzrost **zatrudnienia** (osoby bezrobotne, osoby niepełnosprawne). Zatrudnienie uzyskało 46 osób, w tym 80% niepełnosprawnych.
- Podniesienie **kwalifikacji zawodowych** pracowników: 30 osób nabyło kwalifikacje gastronomiczne, 4 osoby prawo jazdy, 3 osoby ukończyły studia wyższe, 1 podyplomowe
- Wzrost **efektywności** pracy, **samodzielności**, motywacji do pracy,
- Wzrost **równowagi psychospołecznej**, **poczucia własnej wartości**,
- Rozszerzenie **liczby kontaktów społecznych**, **poprawa relacji społecznych**, **redukcja trudnych zachowań**.

b) Dotyczące najbliższego otoczenia uczestników/ pracowników PES (członkowie rodziny, sąsiedzi, znajomi...)

- **Poprawa sytuacji finansowej rodziny**, **relacji w rodzinie** (szczególnie z dziećmi), komunikacji w rodzinie, **zmniejszenie zachowań patologicznych** w rodzinie.
- Wsparcie pośrednie rodziny poprzez **odciążenie osób zajmujących się bezpośrednio osobami zależnymi**.
- **Redukcja postawy roszczeniowej** i zmniejszenie konfliktów w otoczeniu i rodzinie.

KORZYŚCI SPOŁECZNE (2)

c) Dotyczące społeczności lokalnej

- Realizacja lokalnej potrzeby społecznej np. **dostarczanie dobrych i tanich posiłków**
- Włączenie się spółdzielni w organizacje lokalnych imprez kulturalnych, integracyjnych i sportowych.
- Spółdzielnia **wspiera finansowo imprezy dla społeczności lokalnej** (np. fundowanie posiłku podczas Rajdu Hardego).
- Spółdzielnia jest współorganizatorem gminnych Dni Seniora, Dnia Kobiet, Dnia Dziecka.
- **Promocja przedsiębiorczości i aktywności obywatelskiej młodych ludzi** – wdrożenie projektu i **utworzenie 4 spółdzielni uczniowskich**.
- **Organizacja Powiatowych Targów Wolontariatu** – główny organizator.
- **Partnerstwo lokalne** z GOPS, PUP, Stowarzyszenie „Klucz” i Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne – sformalizowane partnerstwo, którego celem jest stworzenie spójnego systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych.
- Poprzez świadome promowanie PES, jako firmy o znaczeniu społecznym, udało się wypromować znak „zakup prospołeczny” i w ten sposób **budować „lokalną modę” na zakupy prospołeczne**.
- **Organizowanie staży** w ramach projektów realizowanych przez firmy zewnętrzne na terenie powiatu – spółdzielnia socjalna doceniona jako posiadające rozeznanie w lokalnym rynku pracy i jako kompetentny partner

KORZYŚCI EKONOMICZNE (1)

- a) **Bezpośrednie - wynikające z oszczędności/zysków będących konsekwencją zlecenia wykonania danego zadania PES (np. możliwość wykonania danego zadania z wykorzystaniem wolontariatu)**
- Samorząd prowadzi **program dożywiania osób w trudniej sytuacji materialnej**: zadanie zlecone w ramach ustawy o pożytku publicznym, z czego **wkład własny (20%) współfinansuje spółdzielnia**.
  - Zadanie zlecone to również organizacja Dni Seniora dla 15 sołectw z czego spółdzielnia **wkład własny** zapewnia w **40%**.
  - Spółdzielnia **wyremontowała i zaadaptowała obiekt gminny**. Podniosła znacznie jego wartość. Obiekt od wielu lat nieużywany i w złym stanie technicznym stał się w pełni wyposażonym i funkcjonalnym budynkiem, będącym dalej własnością samorządu.
  - Spółdzielnia **użycza bezpłatnie sprzęt na imprezy** organizowane przez społeczność lokalną.
  - Wykonuje **bezpłatne usługi transportowe** (dowodzi posiłki do szkół z kuchni).
  - Spółdzielnia ma misję i działa lokalnie – **powierzenie nawet drobnej usługi lokalnemu PS zmniejsza ryzyko złego jej wykonania**. Samorząd, który współpracuje z PS zawsze ma możliwość kontroli wykonania danej usługi lub złożenia „reklamacji”- co nieraz jest trudne w przypadku zlecenia usługi podmiotowi zewnętrznemu.

KORZYŚCI EKONOMICZNE (2)

- b) **Pośrednie - będące długofalową oszczędnością/zyskiem związanym z funkcjonowaniem PES (np. przychody z tytułu podatków, ograniczeniem wydatków na świadczenia społeczne)**
- Spółdzielnia funkcjonująca lokalnie **odprowadza podatki**, które wpływają do budżetu gminy (ok. 60 tys. z CIT i PIT rocznie).
  - **25 osób spośród pracowników Spółdzielni to byli klienci pomocy społecznej** (3 pracowników po skończonych zajęciach w CIS) od wielu lat korzystający ze świadczeń pomocy społecznej. Obecnie nie korzystają z świadczeń.
  - **Ograniczenie patologii** i ich konsekwencji wynikających z długotrwałego bezrobocia.
  - **Zbudowanie pozytywnego wizerunku samorządu**, który wspiera lokalne inicjatywy i współtworzy miejsca pracy.
  - „**Dobra praktyka**” która promuje postawy aktywne obywateli, co jest inspiracją do powstawania innych firm społecznych.

SZACOWANIE KORZYŚCI SPOŁECZNYCH

Korzyści społeczne

Kategorie korzyści	Możliwe korzyści dla danej kategorii
a) dotyczące bezpośrednich uczestników/pracowników PES	- - -
a) dotyczące najbliższego otoczenia bezpośrednich uczestników/pracowników PES (członkowie rodziny, sąsiedzi, znajomi...)	- - -
a) dotyczące społeczności lokalnej	- - -

SZACOWANIE KORZYŚCI EKONOMICZNYCH

Korzyści ekonomiczne

Kategorie korzyści	Możliwe źródła zysków/oszczędności dla danej kategorii
a) bezpośrednie - wynikające z oszczędności/zysków będących konsekwencją zlecenia wykonania danego zadania PES (np. możliwość wykonania danego zadania z wykorzystaniem wolontariatu)	- - -
a) pośrednie - będące długofalową oszczędnością/zyskiem związanym z funkcjonowaniem PES (np. przychody z tytułu podatków, ograniczeniem wydatków na świadczenia społeczne)	- - -

STANDARD DZIAŁANIA JST

-
- Zdefiniowanie usług użyteczności publicznej
  - Partycypacyjna diagnoza potrzeb społeczności lokalnej
  - Analiza potencjału i ograniczeń grup defaworyzowanych
  - Dopasowanie potrzeb mieszkańców i możliwości grup defaworyzowanych
  - Utworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwie społecznym (spółdzielni socjalnej, NGO lub innym)
  - Wsparcie przedsiębiorstwa społecznego poprzez zlecenie usług użyteczności publicznej
  - Współpraca instytucji samorządowych oraz innych podmiotów